

โรงเรียนขนาดเล็ก : ปัญหาและทางออก

ชัชวาลย์ ทองดีเลิศ

เลขาธิการสภาการศึกษาทางเลือก

ลองย้อนอดีตสักนิด จะพบว่าการก่อตั้งโรงเรียนแต่ละแห่งนั้นมิได้ตั้งกันอย่างง่ายดายน แต่เกิดจากความเรียกร้องต้องการของชุมชนที่มีการเคลื่อนไหวเพื่อให้จัดตั้งโรงเรียนในชุมชน ในหลายแห่งชาวบ้านช่วยกันหาไม้มาก่อสร้างโรงเรียน ชุมชนสนับสนุนโรงเรียนมาโดยตลอด เพื่อให้โรงเรียนเป็นที่ประสิทธิประสาทวิชาความรู้ ให้ลูกหลานได้มีปัญญา เก่งกล้าสามารถ และมีคุณภาพชีวิตที่ดีได้ในอนาคต

แต่ปัจจุบันกลับมีนโยบายการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กที่อยู่ในชุมชนต่างๆ เพียงเพราะจำนวนเด็กลดลง การเดินทางสะดวก และมีค่าใช้จ่ายสูง ไม่คุ้มทุน ดังเสียงสะท้อนถึงความน้อยใจของผู้นำชุมชนที่ว่า “กระทรวงสาธารณสุขทำงานได้ดีเรื่องการคุมกำเนิด พอเด็กลดลง ทางกระทรวงศึกษาก็มีนโยบายยุบโรงเรียนโดยไม่มีการปรึกษาหารือให้ชุมชนได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจแม้แต่หน่อย”

อีกทั้งยังไม่พิจารณาว่าการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กนั้นจะสร้างผลกระทบมากมายตามมา จากการที่เด็กต้องเดินทางออกจากหมู่บ้านไปเรียนไกลขึ้น ยิ่งถ้าเป็นชั้นประถมต้นๆ พ่อแม่ต้องไปรับไปส่งหรือต้องเสียค่ารถรับส่งเพิ่มขึ้นอีกหากเป็นชุมชนห่างไกลเด็ก ๆ ต้องเดินเท้าไกลๆ หากเป็นฤดูฝนเสื้อผ้า หนังสือเปียก

เกิดการเจ็บป่วย เวลาที่เด็กจะอยู่บ้านช่วยเหลือพ่อแม่ทำงานบ้านก็น้อยลง ความปลอดภัยในการเดินทางก็ลดลง และเด็กต้องปรับตัวกับโรงเรียนใหม่ที่ไม่ใช่ชุมชนตนเอง ด้านพ่อแม่ต้องคอยกังวลห่วงใยลูกสารพัด และผลกระทบที่สำคัญมากคือการไม่เปิดโอกาสให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางนโยบายที่มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตโดยตรง

ด้วยเหตุนี้ นโยบายการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กจึงเป็นนโยบายที่ขัดกับเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2550 ในเรื่องสิทธิและเสรีภาพในการศึกษา รวมทั้งยังขัดเจตนารมณ์ของ พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2554 มาตรา 29 ที่ระบุให้แนวทางจัดการศึกษามุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมมือกับครอบครัว องค์กรหรือชุมชนเพื่อความเข้มแข็งของชุมชน ด้วยการจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน ทั้งยังขัดกับข้อเสนอการปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง (พ.ศ. 2552-2561) ที่ต้องการลดบทบาทของรัฐในการจัดการศึกษาเป็นหลัก มาเป็นผู้กำกับนโยบาย แผน มาตรฐานการศึกษา ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน ชุมชน และภาคเอกชน เป็นต้น คำถามจึงอยู่ที่ว่าโรงเรียนขนาดเล็กที่เด็กค่อยๆ ลดจำนวนลงจะมีทางออกอย่างไร

โรงเรียนขนาดเล็กคืออะไร?

โรงเรียนขนาดเล็ก หมายถึง โรงเรียนประถมศึกษาที่มีนักเรียนต่ำกว่า 120 คน ซึ่งมีจำนวนเพิ่มขึ้นโดยลำดับ นับตั้งแต่ พ.ศ. 2536 มีจำนวนประมาณ 10,741 แห่ง พ.ศ. 2547 มีจำนวนประมาณ 11,599 แห่ง พ.ศ. 2554 มีจำนวนประมาณ 14,394 แห่ง คิดเป็นประมาณเกือบร้อยละ 50 จากโรงเรียนทั้งหมดรวมกว่า 32,879 แห่ง ครอบคลุมเด็กนักเรียนประมาณ 1 ล้านคน

เมื่อจำแนกโรงเรียนขนาดเล็กตามจำนวนนักเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดเล็กที่ไม่มีนักเรียนเลย มีจำนวนถึง 137 แห่ง ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 1-20 คน มีจำนวน 444 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 21-40 คน มีจำนวน 1,964 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 41-60 คน มีจำนวน 3,082 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 61-80 คน มีจำนวน 3,355 แห่ง โรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 81-100 คน มีจำนวน 3,040 แห่ง และโรงเรียนขนาดเล็กที่มีจำนวนนักเรียน 101-120 คน มีจำนวน 2,372 แห่ง

นโยบาย และแผนการยุบควบรวมโรงเรียนขนาดเล็กของกระทรวงศึกษาธิการ

จากข้อมูลสถานการณ์โรงเรียนขนาดเล็กมีปริมาณเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่ทางกระทรวงศึกษาธิการมองว่าโรงเรียนขนาดเล็กมีปัญหาสำคัญคือ (1) นักเรียนจากโรงเรียนขนาดเล็กมีคุณภาพค่อนข้างต่ำเมื่อเปรียบเทียบกับ

กับโรงเรียนขนาดอื่นๆ ทั้งนี้อาจเป็นเพราะโรงเรียนขนาดเล็กขาดความพร้อมด้านปัจจัยเช่น มีครูไม่ครบชั้นเรียน ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอนและวัสดุอุปกรณ์ โดยเฉพาะสื่อและเทคโนโลยีที่มีราคาแพง เนื่องจากเกณฑ์การจัดสรรงบประมาณส่วนใหญ่ใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ในการจัดสรร (2) โรงเรียนขนาดเล็กส่วนใหญ่ขาดประสิทธิภาพในการบริหารจัดการ กล่าวคือ มีการลงทุนค่อนข้างสูงเมื่อเปรียบเทียบกับโรงเรียนขนาดใหญ่กว่า เช่น อัตราส่วนครู : นักเรียน ซึ่งตามมาตรฐานต้อง 1 : 25 แต่สำหรับโรงเรียนขนาดเล็ก อัตราครู : นักเรียน เท่ากับ 1 : 8-11 เท่านั้น (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. ม.ป.ป.) ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีนโยบายที่จะดำเนินการยุบและควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก จำนวน 14,394 แห่ง ภายในปี พ.ศ.2561

วิกฤตโรงเรียนขนาดเล็กสะท้อนอะไร?

1. การบริหารการศึกษาของชาติที่ล้มเหลวตามที่ระบุไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่จะต้องดูแลพัฒนาโรงเรียนให้มีคุณภาพและทั่วถึงตามความต้องการของประชาชน
2. การให้งบประมาณตามรายหัวนักเรียนโรงเรียนใหญ่ยิ่งได้มาก โรงเรียนเล็กยิ่งได้น้อยก็ยิ่งเพิ่มช่องว่างทางการศึกษาเพิ่มขึ้นอีก
3. เขตพื้นที่การศึกษาปล่อยปละละเลยการบริหารโรงเรียนทำให้ครูมีจำนวนน้อยลงเพราะขอโยกย้ายไปโรงเรียนใหญ่ในเมืองหรือขอเกษียณราชการล่วงหน้า และขาดการพัฒนาครูอย่างต่อเนื่อง

4. ผู้ปกครองต้องดิ้นรนย้ายลูกไปยังโรงเรียนที่มีจำนวนครูมากเพียงพอในการสอนสาระวิชาต่างๆ หวังจะให้ลูกหลานสอบเข้ามหาวิทยาลัยได้ ซึ่งเป็นระบบการแข่งขันลู่เดียวปลายตีบ

5. การแก้ไขปัญหาด้วยการยุบควบรวมโรงเรียนเล็ก เป็นการแก้ไขที่ปลายเหตุ และขาดความรับผิดชอบ โดยปิดภาระให้ประชาชนต้องย้ายลูกไปเรียนโรงเรียนที่ห่างไกลชุมชน และเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้น

6. รัฐยังคงใช้วิธีคิดผูกขาดการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไว้กับกระทรวงศึกษาธิการ หลักสูตรเดียว มาตรฐานเดียวทั่วประเทศ โดยเมื่อจัดไม่ได้ดีจนเกิดโรงเรียนเล็กมากมายก็ยุบทิ้งแล้วเองประมาณรายหัว อาคารสถานที่ อัตรากำลัง และผลประโยชน์อื่นๆ ของโรงเรียนเล็กที่ถูกยุบมาเป็นของโรงเรียนใหญ่ และเขตพื้นที่การศึกษา ทั้งที่มีวิธีการจัดการศึกษาที่เป็นทางออกได้ คือ การจัดร่วมกับชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่นและภาคประชาสังคม

วิกฤติโรงเรียนขนาดเล็กสะท้อนวิกฤติระบบการศึกษาไทย

ประเทศไทยมีความหลากหลายทางสภาพภูมิศาสตร์ และความหลากหลายของกลุ่มชาติพันธุ์กลุ่มต่างๆ ซึ่งมีวิถีชีวิต ประวัติศาสตร์ ชุมชน ความเชื่อที่แตกต่างหลากหลาย แต่ละกลุ่มแต่ละชุมชนอยู่ร่วมกัน มีปฏิสัมพันธ์ไปมาหาสู่ แลกเปลี่ยนเรียนรู้วิถีวัฒนธรรมระหว่างกัน มีวิถีชีวิตที่ดำรงอยู่บนฐานวิถีวัฒนธรรม สอนลูกสอนหลานผ่านการเรียนรู้จากครอบครัว วัด และ

ชุมชน มีวัดเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ มีผู้เฒ่าผู้แก่เป็นพ่อครู แม่ครูถ่ายทอดความรู้ โดยเป็นฐานความรู้ที่สอดคล้องกับการดำรงชีวิต การหาอยู่หากินในสภาพแวดล้อมที่ชุมชนดำรงอยู่

ความเปลี่ยนแปลงสำคัญในวิถีชุมชนนั้นเกิดขึ้นเมื่อการศึกษาสมัยใหม่เริ่มเข้าสู่ชุมชน มีการประกาศพระราชบัญญัติประถมศึกษาเมื่อ พ.ศ. 2464 ความรู้ส่วนกลางเข้ามาแทนที่ความรู้ท้องถิ่น ตำราการเรียนการสอนทั้งหมดมาจากกรุงเทพฯ มุ่งเน้นใช้การศึกษาสร้างความเป็นเอกภาพของชาติและความมั่นคงทางการปกครอง เพื่อผลิตคนเข้าสู่ระบบราชการและส่งเสริมวิชาชีพ ต่อมา เมื่อมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 1 พ.ศ. 2504 การศึกษาเริ่มมีการปรับเป้าหมาย เพื่อรับรองการพัฒนาประเทศสู่อุตสาหกรรมโดยลำดับ โดยนำเอาการศึกษาจากประเทศอุตสาหกรรมตะวันตกมาเป็นต้นแบบ และขยายโรงเรียนไปทั่วทุกหมู่บ้าน

ตลอดระยะเวลาเกือบ 100 ปีที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบัน เห็นได้ชัดว่าการศึกษามีเป้าหมายเพื่อผลิตคนเข้าสู่ตลาดแรงงาน รับใช้ภาคเมืองและอุตสาหกรรมเป็นหลัก เมื่อเด็กเข้าสู่ระบบการศึกษาจะถูกหล่อหลอมให้มีวิถีชีวิตที่ทันสมัยแบบในเมือง ขณะที่ผู้ปกครองต่างมุ่งหวังส่งเสียลูกหลานให้เรียนสูงๆ เพื่อที่จะได้รับการจ้างงานในหน่วยราชการ บริษัทธุรกิจ และโรงงาน สถานการณ์ที่เกิดขึ้น คือ เด็กละทิ้งถิ่นฐานเรียนหนังสือแล้วไม่อยากจะกลับบ้าน ไม่อยากทำนาทำไร่ ทำสวน หรืออาชีพของพ่อแม่ เกิดความต้อยอายที่จะต้องพูดภาษาถิ่น แต่งตัวแบบ

พื้นบ้าน ไม่ภูมิใจในตัวเอง ในวัฒนธรรมท้องถิ่น และความเป็นชาติพันธุ์ของตนเอง

แม้ว่าจะมีการปฏิรูปการศึกษา ดังจะเห็นได้จากการปฏิรูปการศึกษาของประเทศในรอบกว่า 10 ปีที่ผ่านมา แต่กลับพบว่า การปฏิรูปสามารถปฏิรูปได้เฉพาะในด้านการปรับโครงสร้างบุคลากรทางการศึกษาเป็นหลัก แต่ไม่สามารถปฏิรูปไปถึงฐานคิดและกระบวนการเรียนรู้ตั้งที่มุ่งหวังได้ จึงเป็นที่มาของการปฏิรูปการศึกษารอบที่สองในปัจจุบัน

ด้วยเหตุผลดังกล่าวนี้เอง ทางกลุ่มองค์กรเครือข่ายต่างๆ อันหลากหลายทั่วทุกภูมิภาคของประเทศ ที่ดำเนินการจัดการศึกษาทางเลือกอันประกอบด้วย เครือข่ายบ้านเรียน เครือข่ายโรงเรียนไทย เครือข่ายเยาวชน สืบสานภูมิปัญญา และเครือข่ายการศึกษาทางเลือกทั้ง 4 ภูมิภาคจึงรวมตัวกันในนาม “สภาการศึกษาทางเลือก” มีจำนวนสมาชิก 146 องค์กร ได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันหลายครั้ง โดยมีความเห็นเบื้องต้นว่า การปฏิรูปการศึกษาโดยภาครัฐฝ่ายเดียวนั้นไม่น่าจะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังที่ทุกคนคาดหวังไว้ จึงมีความจำเป็นที่กลุ่มองค์กรที่จัดการศึกษาทางเลือก และทุกภาคส่วนในสังคม ต้องเข้ามามีส่วนร่วมกัน เพื่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาอย่างแท้จริงในอนาคต

โดยมีการวิเคราะห์ปัญหาทางด้านการศึกษา พบว่า วิกฤติการศึกษาในปัจจุบันมีความสลับซับซ้อนมากขึ้น เนื่องจากประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วเชื่อมโยงเข้ากับโลกาภิวัตน์ ขณะที่ระบบการศึกษาของไทย

ลอกเลียนแบบมาจากประเทศตะวันตกซึ่งมีปัญหาในตัวเองอยู่แล้ว ยิ่งปรับตัวไม่ทันต่อสภาวะการณ์ใหม่ ก่อให้เกิดปัญหาตามมาอีกมากมาย นับตั้งแต่ปัญหาคุณภาพการศึกษาที่ตกต่ำ มีเด็กออกจากระบบการศึกษากลางคัน จำนวนเพิ่มมากขึ้น เด็กและเยาวชนที่ผ่านการศึกษาในระบบขาดทักษะชีวิต ขาดคุณธรรม และขาดจิตอาสา มีชีวิตที่อยู่บนความเสี่ยงในการใช้ความรุนแรง การเสพติด การมีความสัมพันธ์ทางเพศก่อนวัยอันควร และเป็นนักบริโภคตัวยง หลงไปกับสื่อที่กระตุ้นการบริโภคไหลไปตามกระแสแพชั่นตลอดเวลา ภาพรวมของผลผลิตของระบบการศึกษาเช่นนี้จึงเป็นสถานะที่สังคมไม่พึงประสงค์

ขณะเดียวกัน เมื่อเด็กจบการศึกษามาแล้ว ตลาดงานก็หดตัวแคบลง ทั้งภาครัฐและภาคธุรกิจต่างก็รับบุคลากรน้อยลง ผู้สำเร็จการศึกษาจึงมีแนวโน้มที่จะอยู่ในภาวะตกงานพร้อมๆ กับการต้องแบกรับภาระหนี้สินจากการกู้เรียนตามนโยบายของรัฐ เด็กและเยาวชนเหล่านี้จึงต้องเผชิญกับความเครียดและความทุกข์มากขึ้น จะกลับสู่ท้องถิ่นบ้านเกิดก็อยู่ไม่ได้ อยู่อย่างไม่มีความสุข เพราะการเรียนในระบบที่ผ่านมาเป็นการตัดความสัมพันธ์เด็กออกจากครอบครัว และชุมชนตนเอง ขาดการเชื่อมโยงต่อยอดองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่น เด็กและเยาวชนที่ผ่านระบบการศึกษาจึงไม่เห็นคุณค่าการใช้แรงงาน ช่วยการช่วยงานของพ่อแม่ไม่ได้ และไม่สามารถสร้างสรรค์งานเพื่อการพึ่งตนเองได้จากสถานะที่เด็กและเยาวชนของสังคมรุ่นปัจจุบันถูกทำให้ตกอยู่ในสภาพเช่นนี้ จะยิ่งส่ง

ผลกระทบให้กลายเป็นปัญหาของสังคมที่ใหญ่ขึ้น และจะส่งผลกระทบต่อคุณภาพการพัฒนาสังคมไทยโดยรวมในอนาคต

วิกฤติการศึกษาที่กำลังขยายตัวอยู่นั้น กล่าวได้ว่า สาเหตุสำคัญเกิดมาจาก

1. การมีหลักคิดการจัดการศึกษาในปัจจุบันที่ผิดพลาด คือ ตั้งอยู่บนฐานคิดพิชิตธรรมชาติ อยู่เหนือและเอาชนะธรรมชาติ แปรธรรมชาติเป็นทุน เป็นกำไร ฐานคิดการบริโภคแบบไม่ยั้งยั้งใจ ฐานคิดแบบอัตตาธิปไตย และไม่ตั้งบนฐานคิดการพัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งกาย ใจ และจิตวิญญาณ

2. การจัดการเรียนรู้ เรียนแต่ในห้อง ห้องจำ ขาดการคิดวิเคราะห์ เน้นการสอบแข่งขันผ่านชั้น ที่ทำให้เด็กที่อยู่ชนบทห่างไกล ครอบครัวยากจน เป็นพวกแพ้ออกตัดออก กลุ่มที่ประสบผลสำเร็จส่วนใหญ่จะเป็นโรงเรียนดี พร้อมทั้งสามารถส่งไปกวดวิชาเพิ่มเติมอีก แต่ปรากฏการณ์ที่เห็นคือโรงเรียนในกรุงเทพฯ ในเมืองใหญ่ มีความพร้อมได้รับการสนับสนุนเต็มที่ ซึ่งแตกต่างจากโรงเรียนในชุมชนที่ห่างไกล ขาดแคลนทั้งอาคาร สถานที่อุปกรณ์การเรียน ทำให้เกิดโรงเรียนขนาดเล็กเพิ่มถึง 14,394 แห่ง กลายเป็นปัญหาความไม่เท่าเทียม ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา ทั้งที่รัฐธรรมนูญและพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ กำหนดให้รัฐต้องจัดการศึกษาอย่างทั่วถึงเท่าเทียมกันและมีคุณภาพ

3. การบริหารจัดการศึกษารวมศูนย์อยู่ที่ส่วนกลาง ใช้หลักสูตรแบบเดียวกันทั่วประเทศ และมีการกำหนดมาตรฐานจากส่วนกลาง เป็น

ความรู้ที่ไม่สามารถตอบสนองความหลากหลายของคนแต่ละคน กลุ่ม ชุมชนที่มีความหลากหลายได้ ส่งผลทำให้เด็กไม่สามารถเข้าถึงการศึกษาได้อย่างมีคุณภาพ ผู้ที่สามารถแข่งขันประสพผลสำเร็จมีจำนวนน้อยลงทุก ๆ ชั้นที่สูงขึ้น

การวิพากษ์วิจารณ์ความล้มเหลวของการจัดการศึกษาในช่วงเวลาที่ผ่านมา ได้ก่อให้เกิดกระแสคืนการศึกษาสู่ชุมชน เพื่อชุมชนจะได้กลับเข้ามามีบทบาทในการบริหารและจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับวิถีชีวิตและตอบสนองความต้องการของตนเอง ในขณะที่โรงเรียนขนาดเล็กเป็นโรงเรียนของชุมชน ซึ่งมีความสำคัญต่อชุมชนท้องถิ่นในฐานะเป็น “ปลูกฝัง-สืบทอด” สร้างความเป็นท้องถิ่นให้แก่ลูกหลานของชุมชนไม่เพียงแค่สอนวิชาการ แต่เป็นการสืบทอดให้ลูกหลานไม่หลงลืมรากเหง้าตัวเอง เป็นส่วนสำคัญของการสร้างพลังความเป็นท้องถิ่น มีรากเหง้าและความหวังแทน การรู้สึกมีส่วนร่วมและเป็นตัวแทนของ “พลังองค์ความรู้ท้องถิ่น-ภูมิปัญญาท้องถิ่น” ทั้งยังเป็นส่วนประสานความสัมพันธ์ของส่วนต่างๆ ของชุมชน บ้าน-วัด-โรงเรียน จึงไม่ควรแยกจากกัน เพราะโรงเรียนเป็นส่วนสร้างปัญญาให้คนท้องถิ่น อันเป็นปัญญาที่ต้องควบคู่กับจิตวิญญาณและคุณธรรม การไม่มีโรงเรียน และลูกหลานต้องออกไปนอกชุมชนก็จะถูกพัฒนาแต่ปัญญา ไร้ราก ไร้คุณธรรม ซึ่งกระแสความคิดดังกล่าวส่งผลให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาของรัฐจะต้องปรับเปลี่ยนแนวคิดในการบริหารจัดการการศึกษา ในการเปิดโอกาสให้ภาคประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา ภาครัฐจะต้องเปิด

ใจให้กว้างเพื่อยอมรับความคิดเห็นที่แตกต่าง หลากหลาย ในขณะที่เดียวกันก็จะต้องพัฒนา ศักยภาพของโรงเรียนและศักยภาพของชุมชน ให้มีความพร้อมที่จะบริหารจัดการโรงเรียนใน ชุมชนร่วมกับภาครัฐได้

ซึ่งในเวลาต่อมา สภากาการศึกษาทางเลือก จึงได้มีข้อเสนอต่อกระทรวงศึกษาธิการเกี่ยวกับ ทางออกโรงเรียนขนาดเล็ก หลังจากมีการจัด ประชุมร่วมกับผู้บริหารโรงเรียนขนาดเล็กและ ผู้นำชุมชนทั้ง 4 ภูมิภาค ดังนี้

1. ยุติคำสั่ง และการดำเนินการต่างๆ ของ สพฐ. ในการยุบ ควบ รวม โรงเรียนขนาดเล็กตามแนวทางการดำเนินงานโครงการ โรงเรียนขนาดเล็กเพื่อรองรับการปฏิรูปการ ศึกษาในทศวรรษที่สองทั้งหมด จนกว่าจะมีการ ดำเนินการเพื่อหาทางออกร่วมกับภาคประชา สังคมผู้มีส่วนได้เสียเรียบร้อยแล้ว โดยจัดให้มี กระบวนการแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กโดยให้ ผู้มีส่วนได้เสียเข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหา และหาทางออกร่วมกับภาคประชาสังคม และ องค์กรปกครองท้องถิ่นอย่างเปิดกว้าง มีขั้นตอน โปร่งใสและเท่าเทียม

2. สำนัก ก าน ค ณะ ก ร ร ม ก า ร การศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ต้องเคารพ และปฏิบัติตามพระราชบัญญัติการศึกษา แห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มาตรา 29 ให้สมกับ เจตนารมณ์การปฏิรูปการศึกษา ปฏิรูปการเรียนรู้ ว่าด้วยการสร้างการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน การศึกษาบนหลักการกระจายอำนาจ การศึกษาที่ให้ความสำคัญกับท้องถิ่น การศึกษา

ที่เสมอภาคเท่าเทียมสำหรับผู้เรียนทุกกลุ่ม การศึกษาที่เคารพความแตกต่างของผู้เรียน แต่ละคนให้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติและ เต็มศักยภาพจนถึงสูงสุดคือ การศึกษาเพื่อ พัฒนาความเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ โดยให้ชุมชน เข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาตั้งแต่การ กำหนดหลักสูตร การจัดกระบวนการเรียนรู้ การประเมินผล การระดมทรัพยากร และการ บริหารสถานศึกษา พร้อมทั้งงบประมาณที่ ชัดเจนอย่างจริงจัง

3. ร่วมกันพัฒนาระบบการศึกษา ขั้นพื้นฐานของประเทศ ทำวิกฤตโรงเรียน ขนาดเล็กให้เป็นโอกาสในการพัฒนาเป็น โรงเรียนของชุมชน โดยชุมชนและเพื่อชุมชน จากที่หลายประเทศได้พยายามจัดการโรงเรียน ให้มีขนาดเล็กลงเพราะพบว่าการทำโรงเรียนให้ เล็กสามารถทำงานได้มีประสิทธิภาพและคุณภาพ มากกว่า เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศฝรั่งเศส เนื่องจากมีความคล่องตัวในการบริหารปรับ เปลี่ยนพัฒนา สามารถใช้วิธีการและต้นทุนที่ เหมาะสมกับผลผลิตที่ต้องการได้ ขนาดจึงไม่ใช่ ปัญหาอยู่ที่ฝีมือ และวิสัยทัศน์ของผู้จัดการ โดย ในทางกลับกันโรงเรียนยังมีขนาดใหญ่ปัญหายิ่ง มากเทอะทะไม่ทันกับโลกภายนอก บ้าเรียน หนังสือแข่งขันเบียดเสียดกันไปเข้ามหาวิทยาลัย ห่างไกลจากการเรียนรู้ทักษะชีวิต โดยการปฏิรูป การศึกษาคือ การศึกษาเพื่อความเป็นมนุษย์ และสามารถอยู่ในชุมชนได้ โดยการพัฒนาโรงเรียนให้ มีการเรียนการสอน หลักสูตร การประเมินผล ที่ สอดคล้องกับวิถีชีวิตวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น

4. ดำเนินการแต่งตั้งคณะกรรมการเพื่อขับเคลื่อนงานแผนพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็ก โดยมีตัวแทนโรงเรียนขนาดเล็กภาคละ 6 คน และมีตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิและตัวแทนสภาการศึกษาทางเลือก และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยมีรัฐมนตรีเป็นประธาน

5. มีนโยบายจัดทำพระราชบัญญัติการศึกษาทางเลือกตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2550 มาตรา 49 ว่าด้วยการสนับสนุนการศึกษาทางเลือกในรูปแบบที่หลากหลายมีทั้งระบบครอบครัว ระบบโรงเรียน ระบบโรงเรียนที่มีปรัชญาการเรียนรู้ที่แตกต่างกัน โรงเรียนศาสนา สื่อ และศูนย์การเรียนรู้ชุมชน เป็นต้น

กล่าวคือไม่ควรมีการตั้งธงว่าต้องยุบโรงเรียนขนาดเล็กและเสนอให้มีนโยบายที่สร้างสรรค์ โดยให้องค์กรชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการจัดการโรงเรียนขนาดเล็ก โดยจัดให้มีกระบวนการปรึกษาหารือระหว่างรัฐ ผู้ปกครอง ผู้แทนองค์กรชุมชน เพื่อร่วมกันหาทางเลือกในการจัดการศึกษาอย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาพของแต่ละพื้นที่ โดยทางสภาการศึกษาทางเลือกพร้อมที่จะเข้ามาร่วมสนับสนุนชุมชนในการจัดการโรงเรียนขนาดเล็กจากฐานประสบการณ์ที่มีกันมาอย่างหลากหลายเพื่อให้เกิดการพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเต็มศักยภาพของชุมชน และพลังความร่วมมือของภาคีองค์กรสนับสนุนต่างๆ ที่เห็นความสำคัญในการปฏิรูปการศึกษา

หลังจากที่สภาการศึกษาทางเลือกได้ยื่นจดหมายคัดค้านการยุบโรงเรียนขนาดเล็กเมื่อ

วันที่ 10 พฤษภาคม 2554 ดร.ชินภัทร ภูมิรัตน์ เลขาธิการคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานได้แถลงยุตินโยบายยุบ ควบรวมโรงเรียนขนาดเล็ก โดยจะร่วมมือกับสภาการศึกษาทางเลือก องค์กรชุมชน องค์กรปกครองท้องถิ่น สถาบันทางสังคมต่างๆ และตัวแทนเครือข่ายโรงเรียนชุมชน ในรูปคณะกรรมการหลายฝ่ายที่จะร่วมวางแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพโรงเรียนขนาดเล็กโดยการมีส่วนร่วม ซึ่งนับเป็นจุดเริ่มต้นที่กระทรวงศึกษาธิการ กำลังดำเนินการในแนวทางที่สอดคล้องกับเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ และนโยบายปฏิรูปการศึกษาในทศวรรษที่สอง โดยสภาการศึกษาทางเลือกพร้อมที่จะร่วมแก้ปัญหาโรงเรียนขนาดเล็กอย่างเต็มกำลัง

เอกสารอ้างอิง

- MThai News. (15 เมษายน 2554). สพฐ. เตรียมยุบโรงเรียนขนาดเล็กกว่า 2,500 โรงทั่วประเทศ. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2554. จาก <http://news.mthai.com/general-news/110244.html>
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน. (ม.ป.ป.). แผนพัฒนาโรงเรียนขนาดเล็กของ สพฐ. สืบค้นเมื่อ 22 ธันวาคม 2554. จาก <http://www.kkn2.net/sms/data/attachment/files/64d24a4a4f9927453cf0.pdf?PHPS ESSID=2f3238178c92337130116afa4f7c99a4>